

Pelaksanaan Homestay Patuh Syariah dalam Aspek Reka Bentuk dan Ruang Persekitaran Kemudahan Penginapan Mesra Muslim di Sabah

Implementation of Syaria Compliant Homestays in the Aspect of Design and Environmental Space of Muslim-Friendly Accommodation Facilities in Sabah

Suhailah Abdul Muin¹, Norcikeyonn Samuni², Mohd Nor Azan Abdullah³

¹ Fakulti Pengajian Islam, Universiti Malaysia Sabah, Malaysia;

² Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Malaysia Sabah, Malaysia

³ Pusat Penataran Ilmu dan Bahasa, Universiti Malaysia Sabah, Malaysia;

Progres Artikel

Diterima: 17 November 2022

Disemak: 22 November 2022

Diterbit: 30 November 2022

*Perhubungan Penulis:

Suhailah Abdul Muin, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Malaysia Sabah, Malaysia;
Email: drsuhailah@ums.edu.my;

Abstrak: Kementerian Pelancongan, Kesenian dan Kebudayaan (MOTAC) turut memperkenalkan banyak inisiatif baru untuk memajukan pelancongan Islam di Malaysia, termasuk memperkenalkan program Pengiktirafan Penginapan Mesra Muslim (MFAR). Tinjauan terhadap reka bentuk ruang persekitaran dalam perkhidmatan homestay telah dilaksanakan dalam satu siri kajian rintis bagi memenuhi keperluan dan kehendak penginap muslim dalam usaha memberi pengiktirafan kepada para pengusaha penginapan mesra muslim di Malaysia khususnya di Sabah. Objektif kertas kerja ini adalah untuk meninjau ciri-ciri pengaplikasian homestay patuh syariah dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran meliputi bilik dan juga ruangan bangunan homestay. Selain itu, beberapa cadangan inovasi idea ciri-ciri tambahan yang perlu diaplikasikan dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran berdasarkan kepada tinjauan indikator yang diteliti dalam kajian rintis. Reka bentuk kajian bersifat kualitatif dan kuantitatif yang menggunakan tiga metod utama iaitu pemerhatian, temubual mendalam dan juga senarai semak (soal selidik). Kajian ini bersifat antarabangsa dengan adanya kolaborasi daripada rakan penyelidik daripada negara Brunei Darussalam dan Indonesia. Proses kutipan data lapangan bagi kajian ini melibatkan 30 buah homestay di tiga kawasan tumpuan pelancong di Sabah iaitu sekitar Kota Kinabalu, Kundasang dan Semporna, Sabah. Sebanyak 13 indikator yang melibatkan ciri-ciri penginapan patuh syariah di dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran yang telah diteliti. Hasil kajian mendapati bahawa 5 indikator sahaja yang sesuai digunakan dalam tinjauan bagi kajian ini disebabkan oleh ciri-ciri lainnya tidak menepati kapasiti homestay yang hanya bersifat milikan tunggal dan tidak bertaraf hotel. Melalui tinjauan yang dilaksanakan oleh pengkaji, terdapat beberapa inovasi idea baru dicadangkan seperti penyediaan ruang berwuduk, ruang solat, jumlah bilik tidur dan tempat penyimpanan kasut atau selipar dalam susun atur pelan lantai kemudahan penginapan yang ditawarkan oleh para pengusaha homestay di Sabah.

Kata Kunci: Reka Bentuk, Ruang Persekitaran, Homestay Patuh Syariah, Pelancongan Islam, Sabah;

Abstract: The Ministry of Tourism, Arts, and Culture (MOTAC) also introduced many new initiatives to promote Islamic tourism in Malaysia, including introducing the Muslim Friendly Accommodation Recognition (MFAR) program. A survey of the design of the environment in homestay services has been carried out in a series of pilot studies to meet the needs and wishes of Muslim lodgers to give recognition to Muslim-friendly

accommodation operators in Malaysia, especially in Sabah. The objective of this paper is to review the characteristics of the application of sharia-compliant homestays in terms of design and environmental space including rooms and homestay buildings. In addition, some suggestions for innovative ideas for additional features that need to be applied in terms of design and environmental space are based on a survey of indicators examined in the pilot study. The research design is qualitative and quantitative which uses three main methods namely observation, in-depth interviews, and a checklist (questionnaire). This study is international with collaboration from fellow researchers from Brunei Darussalam and Indonesia. The field data collection process for this study involved 30 homestays in three tourist hotspots in Sabah, namely around Kota Kinabalu, Kundasang, and Semporna, Sabah. A total of 13 indicators involving the characteristics of sharia-compliant accommodation in the aspects of design and environmental space have been researched. The results of the study found that only 5 indicators are suitable to be used in the survey for this study due to other characteristics that do not meet the capacity of homestays that are only single-owned and not of hotel standard. Through the survey carried out by the researchers, there are several innovations of new ideas proposed such as the provision of ablution rooms, prayer rooms, the number of bedrooms and places to store shoes or slippers in the floor plan layout of accommodation facilities offered by homestay operators in Sabah.

Keywords: Design, Environmental Space, Shariah Compliant Homestay, Islamic Tourism, Sabah;

Pengenalan (TNR 12)

Malaysia merupakan sebuah negara yang mempunyai ekosistem ekonomi Islam paling maju di dunia bagi sektor pelancongan halal sejak 2014 hingga 2022 oleh Dinar Standard yang berpangkalan di Amerika Syarikat, (Harakah Daily, 20 Julai 2022). Pelancongan dalam Islam mempunyai perspektif yang luas dan boleh diungkapkan dalam beberapa pecahan istilah. Istilah *rehlah*, *ziyarah*, *siyahah*, umrah dan haji mempunyai pengertian yang umumnya merujuk kepada pelancongan tetapi mempunyai konsep dan pendekatan yang berbeza (Hasan, Mohammad Mahyuddin, dan Mohd Ahsrof, 2010). Konsep pelancongan Islam yang disesuaikan semula berdasarkan kepada tawaran dan permintaan agen pelancongan dan juga pelancong ini telah banyak mendapat perhatian dan galakan daripada banyak pihak agar dikembangkan, (Noor Fiteri dan Masnisah, 2016).

Pelancong Muslim menginginkan perkhidmatan yang membolehkan mereka berjalan tanpa meninggalkan perintah Allah SWT. Datuk Seri Nancy Shukri iaitu Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya memberi jaminan bahawa kerajaan dan pihak berkepentingan industri akan terus mempromosikan pengunjung Islam ke Malaysia sebagai destinasi pelancongan pada masa hadapan termasuk memberi anjakan dalam persekitaran pelancongan, (Utusan Malaysia, 13 Julai 2022). Antara

faktor Malaysia kekal menjadi pilihan utama adalah negara ini terkenal dengan makanan halal yang mudah didapati, pantai-pantai yang menakjubkan, budaya yang unik, pengalaman membeli-belah yang indah serta menyediakan pelbagai pakej pelancongan mesra Muslim untuk pelancong meneroka sejarah, seni bina masjid, warisan, gastronomi, alam semula jadi, seni dan budaya.

Patuh syariah bermaksud operasi yang halal dan tidak melibatkan unsur-unsur haram dalam perniagaan. Di dalam Islam, *Islamic Hotel* adalah sesuatu perkara yang baru kerana implementasi syariah ke dalam perniagaan berasaskan perhotelan ini baru diwujudkan berikutan kesedaran pengusaha-pengusaha muslim dalam industri penginapan dan pelancongan. Hotel yang patuh syariah sukar dikenalpasti kerana sistem hotel yang menjurus kepada halal itu tidak cukup melainkan sekaligus dapat mencegah daripada berlakunya perkara haram di dalam hotel. Hotel tidak dapat dikategorikan sebagai perniagaan patuh syariah kerana ketidakpastian (*uncertainty*) yang wujud di dalam operasi perniagaan seperti perlakuan pelanggan dan sebagainya kerana ianya adalah perkara privasi dan selalu melanggar hak individu.

Program Inap Desa atau '*homestay*' merupakan salah satu daripada program yang dijalankan untuk memajukan kawasan luar bandar yang amat memerlukan penglibatan komuniti untuk menjayakannya. Program ini

diwujudkan bertujuan untuk menggalakkan penglibatan masyarakat luar bandar untuk menyertai sektor pelancongan negara, (Mohammad Zaki, Johan dan Norria, 2011). Adapun maksud penginapan patuh syariah ialah penginapan atau hotel yang menyediakan perkhidmatan yang berasaskan syarak. Ini bermaksud bahawa patuh syariah bukan sahaja khusus kepada penyediaan makanan dan minuman tetapi merangkumi seluruh aspek, termasuklah aspek operasi di hotel atau penginapan diuruskan berdasarkan prinsip syarak, Siti Asiah (2013). Objektif utama penyediaan penginapan patuh syariah adalah untuk mencapai keredhaan Allah S.W.T. selaras dengan matlamat utama syariat diturunkan iaitu untuk '*amar makruf nahi mungkar*' melihat kepada kepentingannya samaada menjurus kepada *mafsada* (kerosakan) atau *maslaha* (kepentingan) baik terhadap diri mahupun kepada orang lain, (Suhailah et al., 2022).

Sorotan Literatur

Bahagian ini menjelaskan tentang kajian-kajian yang telah dilaksanakan oleh para penyelidik lepas khususnya yang membuat penyelidikan berfokuskan kepada topik pelancongan Islamik secara umum. Meninjau kepada dapatan sorotan terhadap kajian-kajian yang disenaraikan mendapati tidak banyak isu berkenaan ciri-ciri reka bentuk dan ruang persekitaran kemudahan penginapan patuh syariah atau bersifat mesra muslim diketengahkan. Walaupun begitu, kajian-kajian yang telah disorot ini boleh dijadikan sebagai rujukan dan panduan kepada penyelidik dalam mendalami lagi konsep pelancongan Islam daripada pelbagai aspek untuk dijadikan sebagai subtopik bagi memperkembangkan lagi bahan penulisan kajian. Dalam artikel ini, terdapat empat kajian yang berfokuskan kepada pelancongan Islam diketengahkan oleh para penyelidik dalam negara.

Nursyahida dan Mohamad Ghazali (2016) telah mengkaji sistem hotel halal menurut syariah khusus di negara Malaysia. Kebiasaannya, pengunjung dari negara seperti Malaysia amat peka dan sangat teliti terutama melibatkan soal halal. Pendekatan seperti memperkenalkan Amalan Operasi Hotel Patuh Syariah (SCHOP) dalam industri perhotelan dapat membantu memberi keyakinan kepada pelancong kerana konsep ini tidak hanya memastikan halal dari aspek makanan sahaja malah merangkumi aspek seperti operasi, perkhidmatan, sistem kewangan syarikat dan sebagainya. Kaedah kajian ini menggunakan kaedah kuantitatif iaitu melakukan proses pengumpulan data melalui hotel, Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK), Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dan lain-lain. Hasil kajian menunjukkan terdapat hanya 101 sahaja hotel yang mempunyai sijil halal yang diiktiraf

daripada JAKIM. Catatan angka ini menunjukkan masih terdapat banyak hotel yang tidak menitik berat dan memahami tentang keperluan konsep hotel halal patuh syariah.

Siti Zubaida et al., (2016) pula membincangkan aspek penting dalam pelancongan Islam serta hubungannya dengan peluang kerjaya di Malaysia. Pelancongan Islam adalah aktiviti-aktiviti pelancongan berlandaskan undang-undang syariah dan nilai-nilai Islam yang melibatkan pelancong Islam mahupun bukan Islam ke tempat atau negara Islam. Beberapa perkhidmatan disediakan dalam pelancongan Islam iaitu penyediaan hotel mesra halal, perkhidmatan kewangan Islam, perkhidmatan pengangkutan halal, pakej pelancongan Islam, makanan halal dan standard halal. Penawaran produk dan perkhidmatan hospitaliti ini secara tidak langsung telah membuka peluang pekerjaan di Malaysia khususnya bagi melahirkan tenaga pakar dalam industri halal seiring Rancangan Malaysia ke 11.

Sementara itu, kajian oleh Siti Fatma dan Rosmawati (2015) pula mengkaji ciri-ciri hotel patuh syariah terhadap masa depan pelancongan Islam di Malaysia sebagai satu tinjauan literatur yang mana ianya bertepatan dengan fokus kajian yang dibincangkan dalam artikel ini. Dalam penulisan beliau menjelaskan bahawa terdapat banyak ciri-ciri yang boleh dikelaskan sebagai hotel patuh syariah namun ianya tiada panduan yang khusus yang dikeluarkan oleh JAKIM. Terdapat empat ciri-ciri hotel patuh syariah yang boleh dijadikan rujukan dan panduan dalam penyediaan perkhidmatan penginapan mesra muslim di Malaysia dalam artikel ini iaitu elemen reka bentuk dan ruang persekitaran, organisasi dan pekerja hotel yang terlibat, etika pelanggan dan juga kemudahan umum. Dalam elemen reka bentuk dan ruang persekitaran yang diperincikan dalam kajian beliau ini mengetengahkan 11 indikator seperti yang diterangkan dalam Jadual 2 dan ianya turut digunakan dalam kajian yang dilaksanakan penyelidik. Walau bagaimanapun, hanya 5 indikator daripada 11 indikator sahaja yang digunakan kerana sesuai untuk diaplikasikan dalam penginapan jenis *homestay* dan bersifat tunggal seperti yang dilaksanakan oleh penyelidik.

Hisham et al., (2022) dalam kajiannya bertujuan untuk menjelaskan parameter-parameter penginapan dalam Perkhidmatan Hospitaliti Mesra Muslim (PHMM) untuk sektor pelancongan MS 2610: 2015, kajian ini menggunakan kaedah kajian literatur dan teks. Hasil kajian ini mendapati bahawa masih terdapat perkhidmatan hospitaliti yang perlu diperkukuhkan untuk memenuhi standard MS 2610: 2015. Oleh itu, kajian ini telah menyumbang dengan mengenal pasti parameter standardisasi dalam pelaksanaan PHMM dalam industri pelancongan di Malaysia. Selain itu,

kajian ini juga turut menjelaskan konsep PHMM dan kriteria yang diukur untuk sektor hospitaliti dan pelancongan di Malaysia, yang diharap dapat meningkatkan kredibiliti organisasi melalui penerapan nilai-nilai murni dalam pengurusan serta memacu pertumbuhan hab pelancongan halal Malaysia ke peringkat global.

Tidak dinafikan, terdapat banyak lagi kajian yang berkaitan dengan penyediaan produk pelancongan dalam memperkasakan lagi sektor industri pelancongan Islam di Malaysia seperti penyediaan makanan halal, pengurusan kewangan berlandaskan syarak, penginapan mesra muslim yang menjadi fokus kepada penyelidik para penyelidik di Malaysia mahupun luar negara. Namun demikian, berdasarkan kepada tinjauan literatur yang dilakukan penyelidik mendapati bahawa penelitian penyediaan penginapan patuh syariah daripada jenis *homestay* khususnya dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran masih lagi kurang diketengahkan dan tidak ditonjolkan oleh para pengkaji di Malaysia. Oleh itu, pembekal pelancongan dan hospitaliti perlu lebih bersifat dinamik dalam menawarkan produk dan perkhidmatan mengikut keperluan dan kehendak semasa para pelancong Muslim. *Muslim Friendly Hotel* (MFH) misalnya berperanan utama dalam industri pelancongan untuk memenuhi keperluan khusus pengembara Muslim, (Nurul, Zatul dan Nor Zafir, 2021). Selain daripada itu, penyelidik juga mengambil peluang untuk menjadikan penelitian ciri-ciri *homestay* patuh syariah dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran sebagai sebuah kajian rintis dalam mengembangkan lagi industri pelancongan Islamik di Sabah.

Objektif Kajian

Terdapat dua (2) objektif yang terdapat dalam kertas kerja kajian ini iaitu;

- i. Meninjau ciri-ciri pengaplikasian *homestay* patuh syariah dalam aspek reka bentuk dan ruang;
- ii. Mencadangkan inovasi idea ciri-ciri tambahan yang perlu diaplikasikan dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran *homestay* patuh syariah.

Metodologi Kajian

Reka bentuk kajian yang digunakan semasa kajian lapangan ini bersifat data kuantitatif dan kualitatif yang berbentuk deskriptif, (perkataan lisan atau tulisan). Data kualitatif menerangkan tingkah laku manusia yang boleh diperhatikan (Taylor dan Bogdan, 1984). Data kualitatif diperoleh daripada tiga jenis data seperti berikut iaitu melalui hasil pemerhatian, temubual dan bahan bertulis, (Patton, 1990). Penggunaan borang soal selidik sebagai

(senarai semak) digunakan bertujuan untuk penelitian ciri-ciri reka bentuk dan ruang persekitaran yang disediakan dalam *homestay* yang terlibat dalam kajian ini.

Hasil Kajian

Jadual 1 menjelaskan profil responden yang terdiri dalam kalangan pengusaha *homestay* di sekitar Kota Kinabalu, Kundasang dan Semporna, Sabah iaitu seramai 30 orang. Terdapat lima (5) kategori profil yang diperincikan iaitu jantina, bangsa, agama, umur, dan tahap pendidikan. Jadual 2 pula menerangkan senarai semak ciri-ciri penginapan patuh syariah dalam aspek (Reka bentuk dan ruang persekitaran Bilik, makanan dan minuman).

Jadual 1. Profil Responden (Pengusaha *Homestay*)

Kategori	Huraian	Bilangan	Peratus
Jantina	Lelaki	15	50 %
	Perempuan	15	50%
Bangsa	Melayu	5	16.7 %
	Cina	1	3.3 %
	Bumiputera	22	73.3 %
	Sabah	2	6.7 %
Agama	Lain-lain		
	Islam	28	93.3 %
Umur	Kristian	2	6.7 %
	18-30 tahun	6	16.5 %
	31 – 40 tahun	9	29.7 %
Tahap Pendidikan	41 tahun ke atas	15	53.8 %
	Sekolah	3	9.9 %
	Menengah	2	6.6%
	Pra Universiti	1	3.3%
Universiti	Diploma	24	80.2 %
	Universiti		

N: 30 Orang

Sumber: Kajian Lapangan (2022)

Jadual 2. Senarai semak ciri-ciri penginapan patuh syariah (Reka bentuk dan ruang persekitaran Bilik, makanan dan minuman)

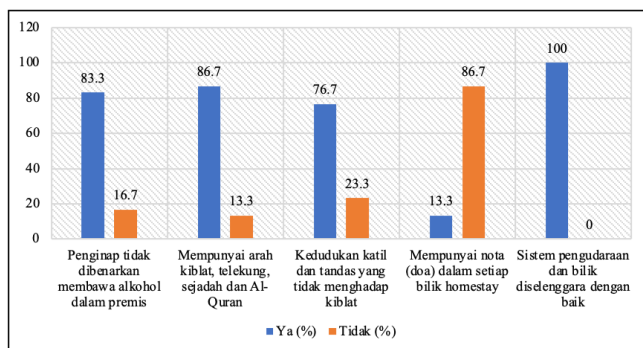
Indikator	Ya (/)	Tidak (x)
Penginap tidak boleh/ tidak pernah membawa alkohol dalam premis	/	
Penyediaan makanan dan minuman yang diharamkan		x
Aktiviti perjudian dan alkohol di dalam lobi premis		x
Penyembelihan secara halal (makanan)		x
Mengasingkan makanan halal dan haram		x
Mengutamakan kebersihan diri dan keselamatan makanan		x
Mempunyai arah kiblat, telekung, sejadah dan Al-Quran	/	

Kedudukan katil dan tandas yang tidak menghadap kiblat	/	
Mempunyai nota (doa) dalam setiap bilik hotel	/	
Mengharamkan pusat disko dan pelacuran dalam premis		x
Dapur mendapat pensijilan halal oleh badan berautoriti		x
Sistem pengudaraan dan bilik diselenggara dengan baik	/	
Perkhidmatan bulan Ramadan termasuk (iftar dan sahur)		x

Sumber: Siti Fatma dan Rosmawati, (2015)

Jadual 2 memperincikan indikator yang disenaraikan dalam penelitian ciri-ciri penginapan patuh syariah dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran berdasarkan kepada indikator yang diperincikan oleh Siti Fatma dan Rosmawati, (2015) dalam artikel yang ditulis mereka iaitu ‘ciri-ciri hotel patuh syariah terhadap masa depan pelancongan Islam di Malaysia: satu tinjauan literatur’. Walaubagaimanapun, terdapat indikator yang bertanda (x) didapati tidak sesuai digunakan dan digugurkan dalam penelitian kajian ini kerana ianya hanya sesuai digunakan dalam penelitian penginapan bertaraf hotel. Melalui kajian rintis yang telah dilaksanakan oleh penyelidik mendapati bahawa hanya lima indikator bertanda (/) sesuai digunakan bagi perkhidmatan penginapan berkapasiti *homestay* yang bersifat milikan tunggal. Selain daripada itu, penyelidik juga turut menambah tiga lagi indikator baru iaitu ruangan khas solat, tempat berwuduk dan juga ruangan simpanan kasut yang difikirkan sesuai untuk penelitian reka bentuk dan ruang persekitaran *homestay* patuh syariah yang dilaksanakan di Sabah untuk siri penelitian selanjutnya. Rajah 1 seterusnya menerangkan hasil analisis frekuensi terhadap lima indikator yang digunakan dalam tinjauan semasa kajian rintis yang dilaksanakan ke atas pelaksanaan perkhidmatan *homestay* di Sabah.

Rajah 1. Reka bentuk dan Ruang Persekitaran (Bilik)

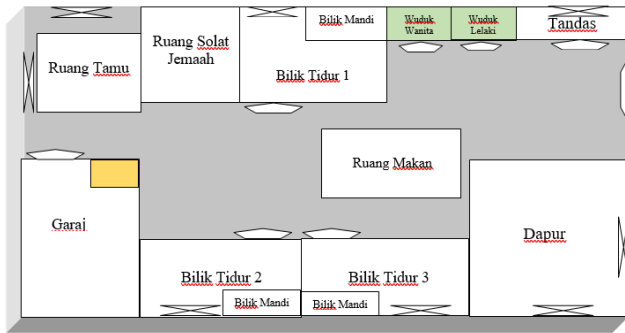
Sumber: Kajian Lapangan (2022)

Berdasarkan Rajah 1 menunjukkan indikator ciri-ciri yang mencatatkan pengaplikasian yang tertinggi adalah pada sistem pengudaraan dan bilik diselenggara dengan baik dengan peratusan penuh (100 %). Manakala, catatan peratusan pengaplikasian ciri-ciri yang paling rendah adalah dalam aspek penyediaan nota (doa) dalam setiap bilik *homestay* bersamaan (13.3 %) atau diwakili empat buah *homestay* daripada tiga puluh buah *homestay* yang dikaji. Secara keseluruhannya, daripada lima indikator ciri-ciri yang dikemukakan, hanya satu (1) sahaja indikator yang mencapai tahap pengaplikasian penuh (100 %), dan empat lagi indikator tidak mencapai pengaplikasian penuh ciri-ciri *homestay* patuh syariah dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran (bilik), (Suhailah et al., 2022)

Cadangan Inovasi Pelaksanaan Reka Bentuk Dan Ruang Persekitaran

Berdasarkan kepada penelitian ciri-ciri *homestay* patuh syariah seperti yang diperincikan dalam Rajah 1 menunjukkan bahawa hanya satu daripada lima indikator dalam ciri-ciri reka bentuk dan ruang persekitaran mencapai pengaplikasian penuh. Secara rumusannya, pengaplikasian ciri *homestay* patuh syariah dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran adalah tidak mencapai kepada pematuhan dalam aspek penginapan patuh syariah secara *total*, (Suhailah et al., 2022). Hal ini memberikan gambaran bahawa terdapat kelompongan dalam penyediaan penginapan *homestay* patuh syariah kepada para pelancong muslim yang perlu diberikan perhatian oleh pengusaha *homestay* serta pihak-pihak berwajib seperti *Islamic Tourism Centre* (ITC), Kementerian Pelancongan dan Kebudayaan Sabah (MOTAC), Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dan juga Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Negeri Sabah (JHEAINS). Kajian rintis di 30 buah *homestay* sekitar Kota Kinabalu, Kundasang dan Semporna telah mencetuskan cadangan inovasi idea bagi mengembangkan lagi ciri-ciri pelaksanaan *homestay* patuh syariah dalam aspek reka bentuk dan ruang persekitaran (bilik). Tiga inovasi idea perlu ditambah dalam lakaran reka bentuk dan ruang persekitaran yang tidak diketengahkan dalam indikator pada Jadual 2 adalah menyediakan ruangan khas solat, ruang berwuduk dan juga ruangan simpanan kasut seperti yang digambarkan dalam Rajah 2 dan 3.

Rajah 2. Ilustrasi Penginapan Patuh Syariah (*Homestay*) Untuk Sebuah Keluarga

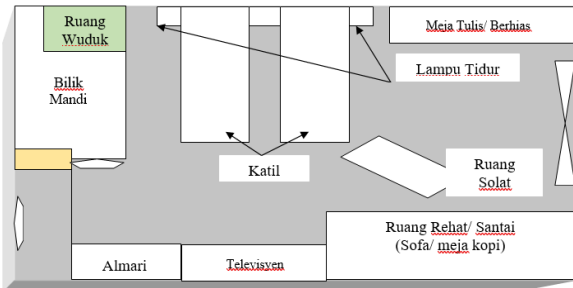

Sumber: Penyelidik (2022)

Petunjuk;

Simbol	Makna
	Pintu
	Tingkap
	Rak kasut
	Ruang Wuduk

Rajah 3. Ilustrasi Bilik Patuh Syariah (*Homestay*) Untuk Individu/ Berpasangan

Sumber: Penyelidik (2022)

Merujuk kepada Rajah 2 ialah ilustrasi *homestay* di mana tetamu berada dalam situasi sebuah keluarga. Sekurang-kurangnya terdapat tiga bilik yang disediakan di dalam sebuah *homestay* yang disewa iaitu bilik tidur 1 dikhaskan untuk (ibu bapa), bilik tidur 2 (anak perempuan) dan bilik tidur 3 (anak lelaki). Tujuan utama mengasingkan bilik tidur antara anak-anak berlainan jantina dan juga bilik tidur ibu bapa adalah sebagai suatu didikan ibu bapa kepada anak dalam menjaga batas aurat walaupun sesama ahli keluarga. Hal ini juga bertujuan sebagai langkah berjaga-jaga terhadap fitnah atau timbulnya nafsu walaupun dalam kalangan adik beradik kandung seibu seapa.

Sehubungan dengan itu, Islam dilihat menitik beratkan kepentingan pewujudan ruang yang pelbagai. Ruang yang dapat memenuhi keperluan ibadah dan ruang yang memenuhi keperluan dan kehendak aktiviti seseorang muslim. Keperluan tersebut bukan sahaja tertakluk kepada ibadat khusus semata-mata tetapi juga ibadat-ibadat lain seperti menuntut ilmu, usrah dan sebagainya. Saiz dan ukuran ruang juga perlu merujuk kepada adab-adab dan keperluan ruang. Saiz dan ukuran harus merujuk aktiviti dan keperluan ibadah yang berlaku di dalamnya. Saiz ruang serta bilik pada rumah moden hari ini berpandukan keperluan barat sehingga mengabaikan keperluan ibadat. Namun begitu, tiada panduan khusus untuk antropometrik dan ergonomik Islam yang boleh dirujuk oleh jurureka dan arkitek Islam. Contoh saiz bilik tidur dan ruang tamu perlu mengambilkira ruang bersolat, sekurang-kurangnya cukup untuk bersolat berjemaah. Seterusnya susun atur ruang yang fleksibel. Fleksibel adalah berkaitan dengan susun atur ruang, perabot yang mudah alih dan sebagainya. Seterusnya jumlah ruang yang memenuhi keperluan aktiviti reka bentuk rumah, kualiti susun atur ruang dalamannya merangkumi organisasi ruang dan perletakan ruang bersesuaian dengan fungsi dan keperluan penghuninya. Rekabentuk atau komponen-komponen bangunan tersebut tidak merubah pandangan persekitaran dan mengganggu penglihatan mata (*visual*) atau menimbulkan rasa tidak puas hati dalam kalangan jiran-jiran. Bilik privasi juga boleh dibahagikan kepada dua iaitu privasi pandangan (*visual privacy*) dan privasi akustik (*acoustical privacy*), Abdullah (2004).

Susun atur ruang kediaman harus memenuhi kehendak privasi di dalam Islam. Sebarang bukaan pada dinding dan perletakan penghadang perlu memenuhi kehendak dan keperluan privasi wanita yang berada di dalamnya antaranya ialah aspek malu, mahram, zina, khalwat dan aurat. Ini kerana aspek aurat adalah aspek yang sering ditekankan di dalam perbincangan berkenaan ruang kediaman. Contohnya, wanita yang ingin melayani tetamu lelaki wajib berpakaian yang sesuai dan menutup aurat serta mendapat kebenaran suami, Yusof Qardhawi (2005). Hal ini berdasarkan kepada hadith oleh Al-Bukhari dan Muslim yang diriwayatkan oleh Sahl ibn Sa'd al-Ansari, (Yusof

Qardhawi,1999). Abu Usayd as-Sa'idi menjemput Nabi SAW dan para sahabatnya ke majlis perkahwinannya. Makanan itu disediakan dan dihidangkan oleh isterinya, Ummu Usayd. 'Saya telah merendam beberapa buah kurma dalam susu dalam periuk batu semalaman. Apabila Nabi SAW selesai makan, dia memecahkan kurma itu dan membawa minuman kepadanya'. Selain itu, konsep menghormati alam sekitar juga perlu ditekankan. Contohnya kedudukan matahari naik dan turun, cahaya, angin seperti mana yang dinyatakan bahawa hampir segala-galanya dalam kehidupan manusia, termasuk rupa orang dan bahasa yang mereka pertuturkan, sangat dipengaruhi oleh unsur-unsur semula jadi, Omer (2004). Aspek kualiti ruang untuk bersosial amat penting pada umat manusia untuk digunakan bagi membentuk suasana harmoni bagi menjemput redha Allah S.W.T dalam semua aktiviti yang dilakukan termasuklah elemen sosial iaitu hubungan sesama manusia, intelektual penggunaan teknologi dan spiritual iaitu hubungan dengan Allah SWT. Rumah harus berobjektif untuk menggalakkan proses keimanan agar muslim mampu mencapai peringkat tertinggi di dalam hubungan mereka dengan Allah SWT. Ini ditegaskan di dalam hadis Rasulullah S.A.W. yang berbunyi:

مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ، وَاصْرُبُوهُمْ عَلَيْهَا، وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرِ وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ

Maksudnya: "Perintahkanlah anak-anak kamu mengerjakan solat apabila mereka berumur tujuh tahun, dan pukullah mereka apabila mereka berumur sepuluh tahun, dan pisahkan tempat tidur di antara mereka." - Diriwayatkan oleh Ahmad (6689) Abu Daud (495) dan al-Albani

Selain itu, bilik air turut diletakkan di setiap bilik bagi tujuan memelihara batas aurat dan juga untuk keselesaan seseorang individu. Penyediaan ruang wuduk khas lelaki dan wanita juga perlu disediakan bagi memelihara kesucian ibadah dan juga kemudahan sekiranya terdapat ramai individu di tempat penginapan tersebut. Selain itu, penyediaan ruang solat berjemaah khas yang berdekatan dengan ruang tamu yang luas juga perlu untuk keselesaan jemaah menunaikan solat fardhu

dan melakukan aktiviti keagamaan lain seperti tazkirah, bacaan yaasin dan tahlil serta lain-lain. Ini selaras dengan dalil menegaskan akan pentingnya menjaga kebersihan diri dan persekitaran atau kawasan: Firman Allah S.W.T. yang berbunyi:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

Maksudnya:

"Hai orang-orang yang beriman, apabila kamu hendak mengerjakan shalat, maka basuhlah mukamu dan tanganmu sampai dengan siku, dan sapulah kepalamu dan (basuh) kakimu sampai dengan kedua mata kaki, dan jika kamu junub maka mandilah, dan jika kamu sakit atau dalam perjalanan atau kembali dari tempat buang air (kakus) atau menyentuh perempuan, lalu kamu tidak memperoleh air, maka bertayammumlah dengan tanah yang baik (bersih); sapulah mukamu dan tanganmu dengan tanah itu. Allah tidak hendak menyulitkan kamu, tetapi Dia hendak membersihkan kamu dan menyempurnakan nikmat-Nya bagimu, supaya kamu bersyukur." - (Q.S Al- maidah, 6: 6).

Ini menunjukkan bahawa kewajipan untuk membersihkan hadas kecil dan hadas besar, setelah berhubungan suami isteri, setelah haid dan melahirkan bagi wanita bagi lelaki jika mengalami junub. Hal ini kerana sebelum mandi wajib, maka belum diperbolehkan melaksanakan solat, kecuali dalam beberapa hal pengecualian seperti sedang mengalami penyakit berat, atau saat tidak tersedia air.

Dalam kajian ini, terdapat beberapa indikator baharu yang telah diwujudkan dalam usaha memperkasakan model *homestay* patuh syariah khususnya dari segi reka bentuk dan ruang persekitaran (bilik) iaitu mewujudkan ruang solat khas (bentuk persegi empat panjang) di dalam bilik tidur, terutamanya bagi mereka yang

menyewa bilik sahaja. Berdasarkan tinjauan di lapangan didapati hanya papan tanda kiblat diletakkan di atas siling tetapi tiada ruang solat yang ditetapkan. Ini menyebabkan penginap terpaksa mencari ruang yang sesuai dengan keadaan dan susun atur bilik yang disediakan dalam pelan susunan perabot asal. Ini juga menimbulkan kebimbangan dalam aspek kebersihan (*alnazafa*). Kebersihan yang dituntut Islam bukan hanya membabitkan diri sendiri, bahkan persekitaran yang dikelilingi pelbagai makhluk Allah. Umat Islam bertanggungjawab menjaga kebersihan persekitaran kerana ia termasuk perkara yang menzahirkan kasih sayang. Selain itu, tiada pemisahan kawasan di mana kasut atau selipar diletakkan di hadapan pintu. Oleh itu, cadangan susun atur bilik tidur adalah disyorkan untuk mengasingkan kawasan bilik dengan rak kasut bagi mengelakkan bahagian bilik daripada tercemar dengan kotoran (*najis*) dari luar seperti ilustrasi susun atur penunjuk baharu yang ditunjukkan dalam Rajah 3. Perkara tersebut di atas bertepatan dengan dalil dalam Q.S al-Baqarah 3:222 yang berbunyi:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَجْبُورِ ۗ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَجْبُورِ ۖ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ ۚ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

Maksudnya:

“Mereka bertanya kepadamu tentang haid. Katakanlah: "Haid itu adalah suatu kotoran. Oleh sebab itu hendaklah kamu menjauhkan diri dari wanita di waktu haid; dan janganlah kamu mendekati mereka, sebelum mereka suci. Apabila mereka telah suci, maka campurilah mereka itu di tempat yang diperintahkan Allah kepadamu. Sesungguhnya Allah menyukai orang-orang yang bertaubat dan menyukai orang-orang yang mensucikan diri.” - (Q.S. Al-Baqarah 3: 222)

Ayat ini juga menunjukkan pentingnya pengaturan kawasan, bilik, tempat solat khusus, bilik mandi, tempat wudhuk khusus sebagai langkah untuk mengamalkan kebersihan yang berkekalan agar pelaksanaan ibadah

yang lebih sempurna dan kekal mengamalkan kebersihan yang berterusan.

Kesimpulan

Secara keseluruhannya, reka bentuk dan ruang persekitaran adalah merupakan komponen utama yang perlu diberikan perhatian secara menyeluruh oleh para pengusaha penginapan *homestay* yang terlibat dalam kajian kerana dapatan menunjukkan bahawa ianya tidak diaplikasikan secara menyeluruh. Dalam usaha membantu para pengusaha mendapatkan pengiktirafan sebagai Penginapan Mesra Muslim (MFAR) oleh MOTAC dan ITC, advokasi secara komprehensif melalui penyertaan pengusaha *homestay* dalam sesi bengkel dan seminar untuk mempelajari keterangkuman ciri-ciri penginapan berlandaskan patuh syariah perlu digerakkan dan dijayakan. Justeru, kelompongan dalam pengaplikasian ciri-ciri penginapan patuh syariah oleh para pengusaha *homestay* yang terlibat dapat segera ditambah baik dalam memastikan para pelancong dan penginap mendapat perkhidmatan berlandaskan syarak yang mengutamakan keredhaan Allah S.W.T.

Penghargaan

Melalui pembiayaan Geran Skim Dana Khas (SDK0336-2022) yang disalurkan oleh Universiti Malaysia Sabah, kajian ini mula dapat dilaksanakan sesuai dengan perancangan dalam rangka kerja penyelidikan. Terima kasih di atas pembiayaan kewangan penyelidikan ini dan tidak lupa juga kepada para pengusaha *homestay* sebagai responden yang terlibat sepanjang kajian dijalankan iaitu melibatkan Bandaraya Kota Kinabalu, Kundasang dan Semporna, Sabah.

Rujukan

Abdullah, Y. A. (2004). *The Meaning of the Holy Qur'an*. Amana Publication.

Al-Quran al-Karim dan terjemahan

Hasan, B., Mohammad Mahyuddin, K., & Mohd Ahsrof, Z. Y. (2010, 22-23 Jun). *Pelancongan Dari Perspektif Islam: Analisis Pendekatan Fiqh* [Conference session]. Prosiding Seminar Pengurusan Perhotelan dan Pelancongan Islam (SPPPI 2010), Shah Alam, Universiti Teknologi Mara.

Hisham, S., Latifah, M., Khairil, F. K., Mohamad Yazis, A.B., Junaidah, A. S., & Nazratul, A. M. A. (2022). *Kriteria Penginapan Dalam Perkhidmatan*

Hospitaliti Mesra Muslim (Phmm) Bagi Sektor Pelancongan Di Malaysia. *International Journal Of Islamic Studies (Al-Qanair)*, 26(1), 22-36.

Intan, M. Z. (2022, 13 Julai). *Malaysia Kekal Pilihan Utama Pelancongan Halal*. Utusan Malaysia.

Ahmad, Mohamad Zaki and Ibrahim, Johan Afendi and Zakaria, Norria. (2011). *Inap desa sebagai satu agen pembangunan sosioekonomi komuniti: Menelusuri perspektif pelajar-pelajar Pengurusan Pelancongan UUM*. In: Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia ke VI 2011, 5 - 7 Jun 2011, Hotel Everly Resort, Melaka. (Unpublished)

Noor Fiteri, A., & Masnisah, M. (2016, 4-6 Jun). *Konsep Pelancongan Islam: Satu Pengamatan* [Conference Session]. Seminar Kebangsaan Penyelidikan dan Pendidikan Islam Politeknik 2014. INSTUN, Tanjung Malim, Perak.

Nursyahida, J., & Mohamad Ghazali, H. (2016). Menganalisis Isu Halal Terhadap Sektor Perkhidmatan Hotel Di Malaysia. In Norsiah Hami et. al (Eds), *Proceedings of Symposium on Technology Management & Logistics (STML-Go Green) 2016* (pp 1050-1058). <https://stmlportal.net/stmlgogreen2016/pdf/p1050.pdf>

Nurul, A. M. A., Zatul, I. M. F., & Nor Zafir, M. S. (2021). Muslim Friendly Hotel (MFH) in Malaysia: Understanding the Market. *Jurnal Sains Insani*, 6(3), 40-46.

Omer, S. (2004). *The Qur'an on Art Architecture and Built Environment*. IIUM Press.

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. (2nd ed.). Sage Publications, Inc.

Siti Asiah, S. (2013). *Impak Industri Pelancongan Kepada Ekonomi Malaysia*. [Tesis Doktor Falsafah Fakulti Ekonomi, Universiti Kebangsaan Malaysia].

Siti Fatma, M., & Rosmawati, M. R. (2015). *Ciri-Ciri Hotel Patuh Syariah Terhadap Masa Depan Pelancongan Islam Di Malaysia: Satu Tinjauan Literatur* [Conference Session]. Prosiding Kolokium Jejak Warisan Ilmu Islam (JEWARIS 2015), Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor.

Siti Zubaida, R. Muslihah, M., Zanariah, A., & Noraini, A. R. (2016). Peluang Kerjaya Dalam Industri Pelancongan Islam Di Malaysia: Satu Tinjauan. *Jurnal Hospitaliti dan Jaringan*, 1(1), 91-102.

Suhailah, A. M., Mohd Nor Azan, A., Norcikeyonn, S. (2022, 24 November). *Konsep 'Summum Bonum': Pematuhan Etika Islam Dalam Kalangan Penginap Homestay Patuh Syariah Di Sabah* [Conference Session]. National Pre-University Seminar 2022 (6th NpreUS), Kolej Universiti Islam Selangor.

Suhailah, A. M., Norcikeyonn, S., Mohd Nor Azan, A., & Ahmad Tarmizi, A. R. (2022, 19 Oktober). *Tinjauan Reka Bentuk dan Ruang Persekitaran Dalam Pelaksanaan Homestay Patuh Syariah Di Sabah* [Conference Session]. Seminar Antarabangsa Falsafah, Tamadun, Etika dan Turath Islami (i-STET), Universiti Sains Islam Malaysia.

Suhailah, A. M., Norcikeyonn, S., Mohd Nor Azan, A., & Ahmad Tarmizi, A. R. (2022, 19-20 Oktober). *Pengaplikasian Ciri-Ciri Kemudahan Penginapan Homestay Patuh Syariah Dalam Memperkasakan Pelancongan Islamik Di Sabah* [Conference Session]. The International Borneo Innovation, Exhibition & Competition (IBIEC), Politeknik Kota Kinabalu Sabah (PKK).

Suhailah, A. M., Norcikeyonn, S., Ahmad Tarmizi, A. R., Issraq, R., Sainie @ Saini, A., & Mikdar, R. (2022, 8 Oktober). *Tinjauan Isu Ruangan Dan Cadangan Langkah Memperkasakan Perkhidmatan Penginapan Dalam Kalangan Pengusaha Homestay Patuh Syariah Di Sabah* [Conference Session]. 2nd Langkawi International Conference on Advanced Research 2022, Langkawi, Malaysia.

Suhailah, A. M., Norcikeyonn, S., Ahmad Tarmizi, A. R., Mohd Nor Azan, A., & Mikdar, R. (2022, 17 September). *Homestay Berasaskan Patuh Syariah Dan Bukan Patuh Syariah: Satu Perbandingan* [Conference Session]. 4th Kuala Lumpur International Conference on Multi-Disciplinary Research 2022, Lumpur, Malaysia.

Suhailah, A. M., Norcikeyonn, S., Mohd. Dahlan, A. M., Dzurizah, I., Jalihah, M. S., Mohd Nor Azan, A., & Mardyawati, M. A. (2022, 17 September). *Penelitian Pengaplikasian Ciri-Ciri Keselamatan Kemudahan Penginapan Homestay Patuh Syariah Di Destinasi Pilihan Pelancong Di Sabah Merujuk Perspektif Maqasid Syariah* [Conference Session]. 4th Kuala Lumpur International Conference on Multi-Disciplinary Research 2022, Kuala Lumpur, Malaysia.

Suhailah, A. M., Norcikeyonn, S., Ahmad Tarmizi, A. R., Mohd Nor Azan, A., & Mikdar, R. (2022). *Homestay Berasaskan Patuh Syariah Dan Bukan Patuh Syariah: Satu Perbandingan*. *International Journal of Social Science Research (IJSSR)*, 4(3), 253-267.

Suhailah, A. M., Norcikeyonn, S., Mohd. Dahlan, A. M., Dzurizah, I., Jalihah, M. S., Mohd Nor Azan, A., & Mardyawati, M. A. (2022). Penelitian Pengaplikasian Ciri-Ciri Keselamatan Kemudahan Penginapan Homestay Patuh Syariah Di Destinasi Pilihan Pelancong Di Sabah Merujuk Perspektif Maqasid Syariah. *International Journal of Social Science Research (IJSSR)*, 4(3), 294-305.

Taylor, S. J., & Bogdan, R. (1984). *Introduction to Qualitative Research Methods: The Search for Meanings*. John Wiley and Sons.

Yusof Qardhawi. (1999). *The Lawful and The Prohibited in Islam*. Al-Falah Foundation For Translation. Publication and Distribution.

Yusof Qardhawi. (2005). *Sistem Masyarakat Islam dalam Al Qur'an & Sunnah*. <http://media.isnet.org/kmi/islam/Qardhawi/Masyarakat/index.html>.

Ziauddin, S. (2022, 20 Julai). *Pelancongan Islam Berpotensi Besar Maju Di Malaysia*. Harakah Daily.